

Térence
annoté par Montaigne

Édition selon trois modes

par Alain Legros

2/3

Texte régularisé

***Volcatii Sedigiti De Comicis
Latinis iambi***

/ Iniqua falsi iudicis sententia /

Note placée sous le poème liminaire de 13 vers, au verso de la page de titre.

Andria

[1] & quid

ecquid

2 *poeta ἀπὸ τοῦ ποιεῖν*

Poetae

2 *poeta ἀπὸ τοῦ ποιεῖν*

aliquandoque

ποιητικῶς γράφειν

[poiètikôs graphein]

explicat Budæus in *Commentariis græcis*

2 *Intelligit*

Intelligere

2 *Sed qui maleuoli ueteris poetae*

Vetus

3 *Dehinc ut quiescant*

quiescere

4 VT NE QUID NIMIS

μηδὲν ἄγαν

[mèden agan]

Χίλωνις dogma

[Chilônis pour Chilônos]

Cleobuli ἄριστον

[ariston

μέτρον Auzonius in

metron]

Septem Sapientibus

5 Eho

ego

5 Perculsit

Percussit (Donatus)

Leçon préférée par Donat et mentionnée dans la scholie. De même *infra*.

6 nolit

nolet

7 *Ut curentur recte hæc, diligenter coquantur*

coquina

8 *sententia* ^

^ Cicero *De fato* enuncia-
ta & postulata

10 *Nihil ad Pamphilum quicquam*

nihil quidquam

11 *In funus prodeo*

Funus

12 *Ad sepulchrum*

sepulchrum

12 *Indicat*

Indicat

12 *& Clamitans*

Clamare

13 *Ego illud sedulo*

sedulo

13 *Discedo*

discedo

12 *Obnixè*

obnixè

12 *Mala mens*

Mens

14 haud

hoc

14 *Dauus* ^ ... *Dauos scribendum est*

^ nempe alte-
ra fit conso-
nans /

NB : cette note a été précédée ou supprimée d'une croix

15 *Quid hic uolt ?*

Vultuose
id est cum gestu. ut
infra. f. 26.

15 *rumigeratio*

rumigeratio

15 *Agis*

Ago /

15 *Scilicet, semper° cum εἰρονομία ponitur*

° Mirum quod semper
dixit. cum millies sit
certe, & ut, ita est, lege
Ouidus in *Epistulis* Scilicet est
aliquid cum sæuis uiuere uentis

NB : note postérieure à la précédente, bien qu'elle renvoie à une scholie antérieure.

15 *Dum tempus ad eam rem tulit*

id est multum satis egit
ad rem.

15 *Ad eam rem*

Ad

17 *Seruat*

seruat

18 *Sane pol*

Sane pol

18 *tentet* ^

^ tentare a uerbo græco
τείνειν. enim Latini
ν in n transtulerunt

[teinein]

[n]

18 *Vereor quid sit*

Quid

19 nullone ego Chremetis pacto adfinitatem

Nullone ego pacto Chremetis
adfinitatem

19 ego

ego nunc

19 Abi cito, & suspende te

Plautus domum abi ac
suspende te. in *Pænulo*

19 *sollicitudo*

sollicitatio (Donatus)

19 quid agit ?

quid agitur

20 genium

ingenium

20 solitudinem

solitudinem

21 *Itane obstinate*

Obstinate

21 *Abstrahat*

Abstrahere

- 21 *displicens*
displicens
- 21 *infelicem*
Infœlix
- 21 *Vt ego sum*
Vt
- 21 *Aliquid monstri*
aliquid
- 21 *infringi*
infringere
- 21 *Vt ne hoc facerem*
Facere
- 21 *Quorsum accidat*
quorsum
- 21 *O salue*
O
- 21 *Solicita est*
sollicitudo
- 22 *Quam ego animo egregie charam*
egregie
- 22 *Sed uim ut queas*
Vt
- 22 *Ignauum*
Ignauus
- 23 *Iam fermè*
ferme

23 *Huius forma*

forma

23 *Ne abs te hanc segreges*

segregare

23 *Obstetricem*

Obstetrix

24 dimoueas

amoueas

24 *Facile omnes, quum ualemus, recta consilia ægrotis damus*

ἐλαφρόν ὅστις πημά-
των ἔξω πόδα Ἔχει
παραινεῖν νουθετεῖν τε
τοὺς κακῶς Πράσσοντας
Eschilus in *Prometheo*
uincto

[elaphron hostis pèma-
tôn exô poda Echei
parainein vouthetein te
tous kakôs Prassontas]

24 agit

aget

24 prodat

protrahat

24 [Correction de B en C devant 'Birria']

24 quidni ? si nihil

Quid ? nisi nihil

25 *Qui scis ?*

qui

25 *Væ misero*

Væ

25 *Vsque antehac*

antehac

25 *Vsque antehac*

Vsque

25 *confectus stupet*

conf

25 *Quæso ædepol*

/ quæso /

25 *Qui istum*

qui

25 *Tu si hic sis*

hic

25 *Si nihil impetres*

impetrare

26 *Næ iste haud*

Næ

26 *Aliquo, ne videam*

aliquo

26 *Id gratiæ apponi sibi*

apponi

26 *Ne mihi*

Ne

26 *Ego vero, ac lubens*

lubens

27 Abeo

habeo (Donatus)

27 & id scio

id scio

27 at

ac

28 *Quid*

quid

28 *Exanimatum*

exanimatum

28 *Abeo*

habeo

29 *Chremem*

Chremem

30 *Oppido*⁺

⁺ Attamen nec incommode
ibi oppido aduerbium
uel tum aut statim ut
Terentius dic me oppido
inuitam. & Plautus in *Mostellaria*
perdidi operam fabrorum illico
oppido uenit ignauia.

31 [Devant DAVVS, PAMPHILVS]

SIMO,

31 [Correction de D (biffé) en S devant 'Reuiso']

31 [Insertion de D devant 'Hic nunc']

31 *Ex solo loco*

solo

32 *Herus me relictis rebus*

relinquere

32 *Hodie obseruare*

obseruatio

33 *Quo æquior*

quo

- 33 *In somnis*
in somnis
- 34 *Ait nimium parce facere sumptum*
parce
- 36 *Adeon' est demens ex peregrina ?*
peregrina
- 36 *Vix tandem sensi stolidus*
Sensus
- 36 *Quo*
quo
- 37 *Non sat commode diuisa*
diuisa
- 37 *Adortus esset*
adoriri
- 38 *Medicina*
Medicina
- 39 *Per ecastor*
Neque enim per Herculem mulieribus Romae neque uiris per Castorem iurare concessum est. Gellius. lib. 5 cap. 6.
- 39 *Deos quæso ut sit superstes*
Cicero .2. *De natura deorum* superstitiosos dixit, ab eo nomen sumpsisse quod ei totos dies orarent ut sibi sui liberi superstites manerent : Lucretius quod sit superstantium rerum timor Lactantius quod superstitem mortuorum mæmoriam ei colant. Seruius ad 12 *Æneidon* idem quod Donatus

39 *Quid credas ?*

quid

39 *Quasi tu dicas*

dicere

39 *Falso*

Falso

40 *Nihil iam mutire*

Muti

40 *Neminem peperisse hic*

neminem

40 *Tu tamen idem*

Tamen idem

40 *Misere hanc*

Misere

40 *Multo maximum*

multo

42 *Iubeo Chremetem*

iubeo

42 *uolumus enim animo*

uolo

42 *Optato aduenis*

optato

42 *Aliquot me adiere*

aliquot

42 *Aliquot me adiere*

adire

- 42 *Adcreuit*
adcrecere
- 42 *Olim cum dabam*
olim
- 43 *Restitueris*
restituere
- 43 *Quid istuc ?*
quid istuc ?
- 43 *Sed eccum*
eccum
- 44 *Sed ea gratia*
gratia
- 44 *Effecisti has*
efficere
- 44 *Quiescas*
quiescas
- 45 *Recta proficiscar via ?*
proficisci
- 45 *Hinc*
hinc
- 46 *Committimus*
Committere
- 48 *Necessario se aperiunt*
necessitas
- 49 *Meus carnifex*
meus

49 *Quo tu minus scis*

quo

49 *Non apparabantur*

apparari cum datiuo

51 *Per omnes adiuro deos*

Ad

51 *Magis uerum*

magis uerum

52 *Discedere dicitur*

discedere

52 *Ridiculum*

+ uel. pro ridi-
cule. aut
ridiculum est

52 *Nihil ne esse proprium cuiquam ?*

Ne

53 *Quid istuc, obsecro, est ?*

uel. quid hoc
rei est ? id est quid
facis ? quo inquam aufers
puerum ? Vt etiam ab
initio quid esset uiderit
sed ad quem usum nescierit.

54 *Ex ara hinc sume uerbenas*

uerbenam eandem esse cum
ratione Budæus scribit ex
eo ἱεροβοτάνην. Græce
dictam quod sacra foret.

[hierobatanèn]

54 *Quamobrem id tute non facis ?*

tute

54 *Vt liquido possim*

liquido

54 *Cedo*

cedo

54 *Porro intelligas*

porro

54 *Quod primum intenderam*

Intendere

54 *Nescio quid narres*

narrare

54 *Vide*

Videre

54 *Remorer commodum*

remorare

56 *Eho*

eho

56 *Male dicis*

male dicis

56 *Esse idonei*

Idoneus

56 *In quibus sic illudatis ?*

Illudere

56 *Caue quoquam ex isto excessis loco*

excessis

56 *Cedo*

Cedo

56 *Has*

has

57 *Suffarcinatam*

suffarcinare

59 *Haud auspicato huc me appulit*

auspicato

59 *Nunquam huc tetulisse pedem*

ferre pedem

62 *Omnia apparatus iam sunt*

Magis sane ut
subblandiatur
aut quod affini-
tatem Chremis
et nuptias iam
paratas pro
iam factis
habere uideri
uult quod
ex subsequen-
tibus colligitur.

62 *Vbi uoles, accerse*

Vbi

62 *Ellum*

ellum

62 *Quantiuis pretii*

quantiuis
quamuis

62 *Commotum*

commotus

62 *Commotum*⁺ : *citum, celerem*

⁺ uel impeditum
et perturbatum
ut infra. animus

commotus metu

62 *Quadrupedem*

quadrupes

62 *Qui certaminari uolunt*

certaminari

64 *Tandem*

tandem

64 *Impotenti*

impotens

64 *Modo ne id demum sensisiti Pamphile ?*

demum

64 *Solicito*

solicitare

64 *Viceris*

Viceris

64 *Allegatum*

hinc gignitur 'alleguer'

66 Cum tua relligione, odio, nodum in scirpo quæris

in scirpo nodum quæris.
ut *Menæchmi* Act. 2. sc. 1.

66 *Paratus aduenis ?*

paratus

67 *Est enim sycophantæ perturbare rem bonam*

sycophanta

67 *spes & metus*

Spes & metus

67 *Mirando*

Mirando

68 *datio*

datio

68 *Eho*

eho

68 *Qui*

qui

68 *Prouiso quid agat*

prouiso

Eunuchus

73 Si quisquam [...] In his poeta

Linacer lib. 6.

NB : un trait transversal joint « quisquam » (vers 1) à « In his » (vers 3).

74 *Qui bene uertendo*

bene

74 *Nunc nuper dedit*

nuper

75 *Aut aliter* ^

^ sic multo magis
non enim tantum
inquit suffuratus est
fabulam. sed uerba ipsa
Plauto & Latinis. Quare
postea indicat. ubi græcas
transtulisse se fatetur
Latinas scisse pernegat
Vt uerba saltem dedisse
comprobet.

75 *peccatum* : πλοκῆ

πλοκῆ

[plokè]

75 *odere, non est latinum*

odere

75 *Quæ ueteres factitarunt, si faciunt noui*

factitare
facere

75 *Animaduertite*

Animaduertere

77 *Quid igitur faciam ?*

Igitur

77 *Igitur, pro deinde*

· ~~Vel etiam pro ergo, Heu~~
· ~~Exclisit me, redeundum~~
· ~~est. sed illa quam deper-~~
· ~~do carere possim neque~~
· ~~ergo faciam~~

77 *Ilicet*

Ilicet

77 *Eludet*

Eludere

77 *Hæc si tu postules*

postules

77 *uidere pro uigilare*

Videre

78 *Calamitas*

Calamitas

78 *Intercipit*

Intercipit

81 *Miseram me, &c. neue aliorsum*

aliorsum

81 *Accede ad ignem hunc*

ignis

82 *meretrices, peregrinæ dictæ sunt in comædiis*

peregrinæ

82 *Vnde*

Vnde

82 *E sunio*

Sunium

82 *Ego cum illo, quo cum uno ~~tunc~~ rem habebam tum hospite*

Rem habere

NB : 'tunc' biffé à l'entrée de la scholie

83 *Hoc agite*

Hoc agite

83 *Ait*

Ait

83 *Sine illum*

sine

84 *Hæc nunc uerba*

Verba

84 *Porro*

porro

84 *Reginæ*

reginæ

84 *Cupio abducere*

abducere

85 *Quod nam istuc uerbum*

Verbum

86 *Et quicquid huius feci*

huius

86 *Spero propemodum*

spero

86 *Adeo nobilem*

adeo

87 *Et istum*

istum

87 *Tametsi nullus moneas*

nullus

87 *iam pro statim*

Iam

87 *Minus ineptus, magis seuerus*

Magis

95 [Suppression de CH devant 'Dices' et report au vers suivant]

95 [Suppression de P devant 'Ita' et report au vers suivant]

95 [Correction de CH en P devant 'Quid' et report de CH au vers suivant]

101 LEPVS TVTE ES, & pulpamentum quæris

δασύπους τῶν καρύκων
ἐπιθυμεῖς

[dasupous tōn karukōn
epithumeis]

123 SINE CERERE ET LIBERO FRIGET VENVS

Ἐν πλησμονῇ τοι
Κύπρις, ἐν πει-
νῶντι δ'οὐ
Εὐριπύδης Ex
Cælio lib. 13. cap. 25
πεινώσι γὰρ
ἢ Κύπρις πικρὰ

[En plèsmonè(i) toi
Kypris, en pei-
nōnti d'ou
Eurip(i)dès]

[peinōsi gar
hè Kypris pikra]

Achæus.

127 [Insertion entre SANGA et CHREMES]

Thais

128 *Nolunt ubi uelis ; ubi nolis cupiunt ultro*

καὶ φέυγει φιλέοντα καὶ
οὐ φιλέοντα διώκει
in *Idyllis* 5. sub Daph-
nis persona ubi de Poli-
phemo loquitur.

[kai pheugei philéonta kai
ou phileonta diókei]

133 [Insertion de C devant 'Apud']

133 [Suppression de C devant 'Vitiare']

133 paululum quiddam / al[iter] PY

& melius

NB : la note est entourée et reliée à 'aliter'.

134 *sæpe ex huiusmodi re quapiam*

*Sæpe ex iniuria post
modum gratiam ortam
Liuus lib. 1. Dec. 1.*

Heautontimoroumenos

165 In tempore ^ ad eam ueni

^ γνῶθι σεαυτὸν καιρόν
Auzonius in Pittaco.

[gnôthi seauton kairon]

165 [Correction de P en S devant 'ueto']

174 oportebat [n biffé]

Adelphi

236 *Quam uos facillime agitis* (p. 233)

εὐ πράττειν. Sophocles
Aiace flagellifero σὲ
μὲν εὐ πράσσοντ'
ἐπιχαίρω

[eu prattein]
[se
men eu prassont(a)
epichairô]

252 ipsa si cupiat Salus

Nec salus nobis
saluti iam esse si
cupiat potest. Plautus
Mostellaria Act. 2. Sc. 1
uos seruet Salus. idem in
Pænuli prologo.

255 COMMUNIA esse amicorum inter se omnia

πάντα φίλων
κοινά Pithagoræ
sententia. Cicero lib. 1. *Officia*

[panta philôn
koina]

264 *Maceries*

Ælius Gallus
*De uerborum significa-
tione* 50 lib. *Digeste*

Hecyra

272 *Calamitas*

Græci πταῖσμα
uocitant.

[ptaisma]

Phormio

337 [Correction de D en G devant 'Noster mali']

338 Ego te cognatum dicam...

cras homini subscribam
dicam Plautus *Pænulus*
Act. 3. S. 6

NB : sur la page en regard, décharge de la dernière note, le livre ayant été refermé avant que l'encre ne sèche.